

Poleg vsega tega ne smemo pozabiti, da tudi bolezen časi ne dopusča, da otroci v šolo hodijo; starši bi pa vendar radi, da bi njih otroci vse znali pa se malo učili, da bi v vseh obzirih napredovali; akoravno je šolsko leto dokončano, pa otroci morda še štiri mesece vsega leta niso bili v šoli.

Ali to vse ni še dosti. Tudi so taki, rekel bi, neizkusni, nespretni starši, kateri vsako priložnost radi porabijo, da vpričo otrok ogovarjajo in psujejo učitelja, da si opravičijo razdraženo deco.

Vprašamo vsacega, kateri ima le količkaj vesti, kateri ni bral in se preučil Jean Paula, Pestalozzia in drugih pedagogov starega in novega veka: Kam li morejo taki starši dospeti s svojim pogubnim modrovanjem?

Kar je učitelj z veliko muko in z nesebičnim delom nekoliko mesecev sozidal, zrušijo oni naenkrat s svojo derzovito roko in, misleči, da bodejo te razvaline podkopali ali vsaj ogerdili učitelja, ne opazijo, da s smertnim grehom vsajujejo korenine v poštenje in izobraženje svojih otrok.

Konečno so tudi taki starši, katerim ni dovolj vstrojena ali narejena šola, katerim niso dovolj sposobni učitelji, in kateri ne premislijo, da zerno, ki pade na kamen, ne požene, ne raste, ne cvete in ne prinese sadu; kjer pa zerno, akoravno malo vredno, pade na dobro zemljo, rodi koristni sad.

Serce in um otrokov, to je, ali terd kamen ali dobra zemlja, in besede učiteljeve so posejane zernica.

Da bode šolsko podučevanje imelo dober vspeh, mora učitelj s kersčansko ljubeznijo, poterpežljivostjo in s tečnimi sredstvi vplemenovati otroške serca in um, in otrok mora z iskrenim srcem, z živahnim umom in s pazljivim očesom slediti in prisvojevati si učiteljeve besede.

Zato rečemo: „Šola in starši, — starši in šola, podlaga so izobraženja in sreča naroda!“

L. Tomšič.

Iz zgodovine kersanske ljudske šole.

(Dalje.)

Med tem pa tudi v Avstrii niso rok križem deržali. Očita se sicer Avstrii, da je z vsemi prenarodbami za stoletja zadej;

nihče pa noče pomisliti, koliko so posebno izhodne avstrijske dežele imele prestatii od Turkov, med tem ko so druge v sladkem pokoji živele. Koliko se je ob času Marije Terezije za višje stanove storilo, slišali smo že poprej nekoliko. L. 1751. podal je Ljudovik Ferdinand Prokop ogleda obertnijske stavbe (Manufakturen - Amt) svoj nasvet za napravo mehanične šole na Moravskem. Cesarica ga je poterdila, vendar je izrekla, da naj se toliko počaka, da se poprej potrebne bukve natisnejo. Ali početje, ki se je tako lepo vpeljalo, zaostalo je precej pri začetku; pozneje so pa popolnoma nanj pozabili. Imeli so pa vse šolstvo tačas v rokah Jezuiti in piaristi. Kar so začeli rečni poduk vpeljevati v šole, tudi ni moglo drugače biti, da so tudi ti redovi skerbeti morali, da so njihovi udje zmožni postali za podučevanje v realkah; že v Prokopovem načertu je bilo omenjeno, da naj se tudi svetni učniki jemljejo v šole. Oboji redovi, dasiravno so bili posamezni izvrstni v tih predmetih, obračali so se le okorno na tem polji, in svetni so jih kmali prehiteli. Prišel je pa ta čas mož na Dunaj, ki je postal za Dunaj to, kar je bil Heker za Berolin. Janez Juri Wolf bil je po vseh velikih mestih v Nemčii, razumel je vse evropejske jezike, izurjen je bil v civilnem in stavbnem vodstvu. L. 1765. prišel je na Dunaj, bodi si da mu je bila Avstrija posebno ljuba, ali pa je hotel veliki deržavi svoje vednosti v prid obrniti. L. 1768. predložil je svoj načert trojno razredjene šole a) za premožne mestnjanske sinove, b) za obertnije in znanosti, c) za navadne rokodelce. In res je odperl Janez Wolf 11. junija l. 1770 svoje šole za sinove kupcev (Realhandlungsschule). Med učniki te nove šole je bil Jože Mesmer za lepopisje in Vogel za nemški jezik in dopisovanje (Korrespondenzlehre). Manjkalo je pa še osnove za ljudske šole.

Mnogo se je že sicer na to mislili, marsikaj je bilo nasvetovanega, tudi marsiktera osnova popolnoma izdelana, izpejlalo se pa do sedaj še nič ni.

Nasvet Prokopa Rabstein-skega zastran obertnijskih šol se je določno vpiral na to, da naj se učenje po začetnih šolah popravi, ker sicer ni mogoče mladenče dalje podučevati, dokler brati, pisati in številiti ne znajo.

Ravno, ko je bila poterjena osnova mehanične šole, poterdila je tudi cesarica osnovo ljudskih šol. Zapovedano pa je bilo poprej napraviti bukve, ki bi se imele rabiti v začetnih

šolah. Trebovalo je pa zopet poltretjega leta, dokler se je mogel učencem podati mali in veliki katekizem pa Abecednik (Namenbüchlein). Računica in Abecednik bila sta poterjena, katekizem pa so predložili nadškofu olomuškemu. Pozneje je pa ta reč popolnoma zaspala.

Deset let pozneje prišla je na svitlo zopet osnova, kako se dajo trivialne šole temeljito popraviti in pa nov Abecednik. L. 1766. ukazala je cesarica Marija Terezija, da naj predsednik piaristov svoje mnenje razodene, kako bi se to dalo po ljudskih šolah vpeljati. Tudi nasvet ni v djanje stopil; še le dve leti pozneje so te reči drugi možje, pa od druge strani poprijeli. Inostranski škof in dunajski šolski gospodje so to reč zopet sprožili in na slavo svoje domačije tudi izveršili, kar homo v naslednjih versticah spoznali.

L. 1763. izvoljen je bil Leopold Ernest Firmian, škof in knez pasavski. Bil je to gospod za vse dobro posebno vnet. Spoznal je, da mu njegova škofova dolžnost skerb naklada za ljudske šole skerbeti. Bal se je, da bi ne bila sim in tje po deželi kriva vera še ostala; naj boljši pripomoček odpraviti jo, mislil je najti v ljudski šoli. V svoji deželici, kjer je bil škof in deželni knez, je lahko spolnoval, kar se mu je potrebnega vidilo; po drugih krajih pa ni imel druge oblasti, kakor škofove; opominjal je duhovščino, da naj skerbi po svoji moči za ljudske šole. Ker je bil pa tudi spoznal, da morate država in cerkev skupaj delati za ljudske šole, podal je cesarici Marii Terezii svoje misli pismeno, in ta je poslala z lastnoročnim spisom 30. maja 1769 kratek opomin višjemu českemu in avstrijskemu kanclarju. Imenitno je pa to, ker so se vsled tega začele obravnave, po katerih je bilo prenařeno šolstvo po vseh dednih deželah avstrijskih.

Doba cesarice Marije Terezije imela je znamenje počasnega pa stanovitnega prestopa starega v novo. Visoka gospa je sicer spoznala, da se ima staro odpraviti, ni ga zavoljo tega zaničevala, novo je pa le previdno vpeljevala.

Deželna vlada pod Anižo, ki je imenovani opomin v roke dobila, izrekla je, da so šole tako dobre, da jih skoraj ni mogoče boljših napraviti i. t. d. V kratkem rečeno, ko bi bil nasvet teh gospodov obveljal, ostalo bi bilo vse pri starem; zavergla bi se bila ta osnova, kakor poprejšnje. Ali vse drugače so sprejeli to reč gospodje, ki so bili prvi svetovavci

pri cesarici; niso se dolgo pomišljevali, katero pot bi nastopili; z nejevoljo reče njih eden (Gebler): Vprašanje so zastavili, ali bi bilo dobro, da bi kmet pisati in brati znal. Na Rusovskem pod vlado Petra I. bi ne bilo znamenito, ko bi bil kakšen pop (staroverski duhoven) kaj takega prašal... Ne vem, kaj bi k temu rekel.... Rekli so, da se mora s prepovedmi precej na Dunaji začeti; grof Blümegen pa je rekel, da želi, da bi se to za vse dežele sprejelo in povsod djansko vpeljalo. Ob enem skoraj, kakor pasavski škof, sprožil je to reč od druge strani Jožef Mesmer, školnik na Dunaji. Podal je (začetka leta 1770.) baronu Gebler-ju osnovo za ljudske šole, in Gebler je to reč v pravem času predložil cesarici. Tobias Filip Gebler bil je rojen v Reus-Greiz; v avstrijsko službo stopil je l. 1753. Od stopnje do stopnje se je pomikal, dokler ni bil leta 1768. ud državnega svetovavstva. Bil je mož obče izobražen državnik in pisatelj politični in dramatični. Rekli so od njega, da je eden iz med naj bolj spoštovanja vrednih mecenatov ali podpornikov na Dunaji, da podpira vsako domoljubno, občno koristno reč.

Jožef Mesmer je bil menda Švab. Verjetno je, da se je iz avstrijskih dežel na Dunaj preselil in ondi svojo srečo najdel. Bil je v drugi polovici šestdesetih let školnik pri sv. Štefanu, in podučeval je 6 cesarskih otrok v pisanji in v pervinah drugih naukov. Bil je po svoji službi tudi rektor drugih mestnih šol po Dunaji, ali tožil je, da nima razun naslova skoraj nobene moči do šol. Spoznal je, kaj je šolam manjkalo; razumel je prav dobro, kaj bi jih na noge spravilo; na svoje stroške poslal je mlajšega učitelja v Sagan, tedaj je zamogel državnemu svetovavcu Geblerju prav svetovati. Zraven tega, kako naj bi se šole zboljšale, nasvetoval je to le:

1. Naj popred naj se zgledna šola (Normalschule) vstanovi; naj bolj bi kazalo zato odmeniti mestno glavno šolo pri sv. Štefanu; vodja naj ima staro veljavo in moč do vseh mestnih dunajskih šol; na normalni šoli naj se tudi izučé prihodnji učitelji, hišni podučevavci in kateheti.

2. Naj se postavi vladna šolska komisija, pri kateri sme vodja normalne šole glasovati.

(Dalje prih.)